

**Бюро демократичних інститутів і прав людини
Організації з безпеки і співробітництва в Європі**

Національна Асамблея людей з інвалідністю України

Звіт за результатами дослідження

Доступність Верховної Ради України для осіб з інвалідністю

Підготовлений: Олена Іванова

Грудень 2020

Зміст

Список скорочень

Резюме

1. Нормативне підґрунтя доступності Верховної Ради України для осіб з інвалідністю
2. Методологія
3. Результати дослідження
 - 3.1. Результати опитування осіб з інвалідністю
 - 3.2. Результати опитування народних депутатів/-ок
4. Висновки
5. Наступні кроки

Додатки

Додаток 1. Опитувальник для ключових інформаторів - осіб з інвалідністю

Додаток 2. Опитувальник для парламентів щодо інклюзії осіб з інвалідністю

Список скорочень

ВРУ	Верховна Рада України
ГООІ	громадська/-і організація/-ї осіб з інвалідністю
ДБН	державні будівельні норми
КІ	ключові інформатори (особи з інвалідністю)
КПОІ	Конвенція про права осіб з інвалідністю
НАІУ	Національна Асамблея людей з інвалідністю
НД	народні депутати/-ки України
ОБСЕ	Організації з безпеки і співробітництва в Європі
ОП	Опитувальник для парламентів щодо інклюзії осіб з інвалідністю
ООІ	Опитувальник для ключових інформаторів - осіб з інвалідністю
П	питання

Резюме

У звіті представлені результати дослідження, проведеного у жовтні-листопаді 2020 р. яке мало на меті вивчення досвіду взаємодії осіб з інвалідністю з Верховною Радою України (ВРУ) та народними депутатами/-ками України (НД).

Дослідження проводилося за сприяння Бюро з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) у тісному співробітництві з Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України (НАІУ).

В ході дослідження було опитано 137 осіб з інвалідністю, які мали досвід, пов'язаний з діяльністю ВРУ чи НД, а саме: відвідування приміщень ВРУ, її комітетів чи громадської приймальні, участь в засіданнях, зустрічах, листування чи подання звернень, перегляд сайту та таке інше. Опитування мало на меті з'ясувати доступність, відкритість, прозорість діяльності ВРУ та НД по відношенню до осіб з інвалідністю. Також 21 НД взяли участь в опитуванні та поділилися власними уявленнями щодо стану справ із наданням підтримки особам з інвалідністю в рамках діяльності ВРУ.

Дослідження засвідчило що НД не дуже орієнтуються в стані справ щодо інтеграції осіб з інвалідністю до діяльності ВРУ, а уявлення НД переважно не співпадають як з реаліями, так і з думкою самих осіб з інвалідністю з цих питань. На думку опитаних респондентів/-ок з інвалідністю представники ВРУ не достатньо консультуються з ними або їх об'єднаннями при розробці чи вдосконаленні законів, що їх стосуються. Особи з інвалідністю обмежені у своїх можливостях як звернутися особисто до Апарату ВРУ, її комітетів чи громадської приймальні, подати електронне звернення чи взяти участь в засіданні ВРУ через недосконалі процедури звернень, фізичну недоступність приміщень, не адаптованість процесу засідань та матеріалів до них, незабезпечення розумними пристосуваннями.

Результати цього дослідження дозволили надати рекомендації з покращення діяльності ВРУ задля більшого залучення осіб з інвалідністю до діяльності ВРУ.

1. Нормативне підґрунтя доступності Верховної Ради України для осіб з інвалідністю

У 2008 р. Україна ратифікувала Конвенцію ООН з прав осіб з інвалідністю (КПОІ) та мала привести національне законодавство у відповідність до її положень.

Стаття 29¹ КПОІ вимагає від держав-учасниць гарантувати особам з інвалідністю рівне і ефективне здійснення політичних прав, включаючи право бути обраними. Тому будь-яке обмеження цього права, зокрема для осіб, які визнані недієздатними за станом здоров'я становить «дискримінацію за ознакою інвалідності» за змістом статті 2² КПОІ. Це положення вимагає від держав-учасниць вжиття належних заходів «для надання особам з інвалідністю доступу до підтримки, яка їм може знадобитися при реалізації своєї правоздатності» (пункт 3 статті 12³).

Відповідно до статті 5 КПОІ⁴ для заохочення рівності й усунення дискримінації держави-учасниці мають вживати усіх належних заходів для забезпечення розумного пристосування. Відповідно до статті 2 КПОІ відмова у розумному пристосуванні розглядається як дискримінація за ознакою інвалідності.

У Виборчому кодексі України⁵ є положення щодо рівності прав і можливостей кандидатів/-ок брати участь у виборчому процесі незалежно від інвалідності та стану здоров'я. Разом з цим, відповідно до Конституції України⁶ та Виборчого кодексу України громадяни/-ки, яких визнано судом недієздатними не мають права виставляти свою кандидатуру на виборах, а повноваження НД можуть бути припинені достроково у разі визнання судом недієздатності особи. Хоча у Виборчому кодексі України встановлено право на забезпечення розумним пристосуванням виборців з порушенням здоров'я, про таке саме право для кандидатів/-ок в НД не зазначається.

Стаття 21⁷ КПОІ передбачає забезпечення осіб з інвалідністю інформацією, призначеною для широкої публіки, у доступних форматах і з використанням технологій, що враховують різні форми інвалідності.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про інформацію»⁸ держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації, забороняє обмеження права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, та передбачає, що суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію. Разом з цим не міститься жодних роз'яснень щодо доступних форматів подання інформації та технологій, що враховують різні форми інвалідності.

¹ Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, стаття 29 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

² Там само, стаття 2

³ Там само, стаття 2

⁴ Там само, пункт 3 статті 12

⁵ Виборчий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

⁶ Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁷ Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, стаття 21

⁸ Закон України «Про інформацію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

В Законі України «Про звернення громадян» у 2018 р. було усунуто дискримінаційне положення⁹, за яким не розглядаються звернення осіб, визнаних судом недієздатними. Разом з цим, в цьому Законі наразі відсутні положення, які б вимагали надання відповіді на звернення громадян «у доступних форматах з урахуванням потреб осіб з інвалідністю, і з використанням технологій, що враховують різні форми інвалідності».

Регламент діяльності ВРУ¹⁰ у статті 3 зазначає, що відкритість її засідань забезпечується шляхом доступу до них будь-яких осіб, проте в Регламенті не міститься жодних роз'яснень щодо створення умов для забезпечення доступності засідань для осіб з інвалідністю шляхом адаптації порядку пленарних засідань, забезпечення осіб з інвалідністю інформацією у доступних форматах, чи забезпечення для них розумних пристосувань.

Таким чином, можна констатувати, що законодавство України не повною мірою відповідає вимогам КПОІ у частині забезпечення політичних прав осіб з інвалідністю, зокрема на обрання НД громадян, які були визнані недієздатними за станом здоров'я, забезпечення кандидатів/-ок в НД розумним пристосуванням, забезпечення осіб з інвалідністю інформацією у доступних форматах, зокрема при наданні відповіді на звернення громадян та для участі осіб з інвалідністю в засіданнях ВРУ.

⁹ Закон України «Про звернення громадян» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text>

¹⁰ Закон України «Про Регламент діяльності Верховної Ради України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17?find=1&text=%D0%B7+%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E#Text>

2. Методологія

Мета дослідження

Дослідження мало на меті зібрати інформацію про виклики та позитивні практики, пов'язані з залученням до роботи ВРУ осіб з інвалідністю з різними видами порушень та надання рекомендацій щодо подальшого вдосконалення діяльності в цьому напрямі.

До опитування були залучені особи з різними видами порушень в Україні, щоб, спираючись на їх досвід та результати дослідження, розробити конкретні рекомендації щодо покращення доступу до ВРУ та майбутніх необхідних дій.

Дані були зібрані з жовтня по листопад 2020 року.

Опитування осіб з інвалідністю

Планувалося залучити 100 осіб з інвалідністю в якості ключових інформантів (KI), але в фактично в ньому взяли участь 137 KI. KI були відібрані за такими критеріями: вік, стать, тип інвалідності, регіон, досвід взаємодії з ВРУ.

В Україні станом на 1 січня 2020 р. проживало 2,7 млн осіб з інвалідністю, що складало 6,4% від всього населення (41,9 млн осіб). Серед дорослого населення старше 18 років особи з інвалідністю складають 7,4% (2,54 млн з 34,2 млн). В Україні відсутня офіційна статистика щодо розподілу осіб з інвалідністю за статтю, віком, типом населеного пункту (місто/село), а також за окремими видами порушень (нозологіями). В Україні також не використовується Опитувальник щодо інвалідності Вашингтонської групи¹¹ для визначення видів порушень при проведенні національних досліджень. У зв'язку з відсутністю достовірної статистики неможливо адекватно визначити параметри генеральної сукупності та побудувати релевантну вибірку. Для цілей цього дослідження буде використовуватися спеціально сконструйована вибірка.

До участі в дослідженні запрошувалися повнолітні особи віком 18 років та старше. Планувалося опитати не менше 50% жінок, але допускалося відхилення частки в межах +/- 5% враховуючи наявність осіб з досвідом взаємодії з ВРУ та беручи до уваги вид порушення. Фактично було опитано 54% жінок та 46% чоловіків.

Україна налічує 27 регіонів – Автономну Республіку Крим, 24 області та 2 міста зі спеціальним статусом – Київ та Севастопіль. Наразі Україні підконтрольні 24 області та місто Київ. Передбачалося, що в дослідженні візьмуть участь респонденти/-ки з не менше ніж половини усіх регіонів України. Фактично взяли участь представники та представниці з усіх регіонів країни.

В Україні використовується розподіл дорослого населення з інвалідністю за групами відповідно до ступеню втрати здоров'я. Зокрема осіб I групи – 8,8%, II групи – 35,4%, III групи – 55,8%.

¹¹ Опитувальник щодо інвалідності Вашингтонської групи (WGQ) - це набір запитань, які допомагають оцінити, чи стикаються люди з труднощами під час виконання базових видів діяльності, таких як ходьба, бачення, слухання, пізнання, догляд за собою та спілкування. Режим доступу до опитувальника: <https://www.washingtongroup-disability.com/question-sets/>

Оскільки такий розподіл не дає розуміння про труднощі та бар'єри з якими зустрічаються люди з інвалідністю, ми не будемо брати до уваги такий розподіл при побудові вибірки.

Відповідно до виду порушення до участі залучалися :

1. особи з порушенням слуху (зі зниженим слухом та глухі)
2. особи з порушенням зору (з повною або частковою втратою зору)
3. особи з когнітивними порушеннями (психічними та інтелектуальними порушеннями)
4. особи з фізичними порушеннями (які мають труднощі з виконанням рухів/ ходьбою, самообслуговуванням).

Опитування також включало осіб, які мають труднощі з комунікацією, щоб краще зрозуміти їх проблеми. Проте, зазвичай, люди з цим порушенням мають також фізичні або порушення слуху, і через це їх не виділяли в окрему категорію. Фактично респонденти/-ки вибрали кілька типів порушень, які вони мали, що зробило недоцільною фільтрацію відповідей за одним видом порушення.

КІ були відібрані на основі їх дотичності до теми опитування, а саме їхнього досвіду взаємодії з ВРУ. Під досвідом взаємодії з ВРУ розумівся досвід екскурсій або візитів до будівель ВРУ; спілкування з НД або співробітниками Адміністрації ВРУ; участь у засіданнях ВРУ; користування веб-сайтом ВРУ; направлення звернень; участь в програмах лідерства, стажування або інших її публічних програмах ВРУ; або іншого відповідного досвіду.

Для пошуку відповідних респондентів/-оє були залучені представники громадських організацій осіб з інвалідністю (ГООІ) з різних регіонів країни. Національна Асамблея людей з інвалідністю (НАІУ) проінструктувала їх відповідним чином перед дослідженням та потім забезпечила перевірку вхідних даних на їх валідність. Методом збору даних було самозаповнення КІ опитувальника в застосунку Гугл Форма (Google Form). В якості інструменту збору даних було використано напівструктурований опитувальник (ООІ) (див. Додаток 1).

Застереження: КІ, які взяли участь в цьому дослідженні не репрезентують всю популяцію осіб з інвалідністю, оскільки були відібрані не відповідно до загальної чисельності населення з інвалідністю, а шляхом випадкової вибірки. Отже, результати опитування КІ слід розглядати як індикативні відповідно мети дослідження.

Опитування НД

З літа 2019 року в Україні діє ВРУ ІХ скликання. Вона включає 424 депутати/-ки. До участі в опитуванні було запрошено близько 300 НД. В опитуванні взяли участь 7% від числа запрошених НД, або 21 особа (5% від усіх НД), які репрезентували 10 з 23 комітетів ВРУ. Для опитування НД використовувався Опитувальник для парламентів щодо інклюзії осіб з інвалідністю, що міститься в Керівних принципах сприяння політичній участі осіб з інвалідністю, підготовлених Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (див. Додаток 2).

Особливості збору інформації в умовах карантинних заходів під час епідемії COVID-19: з метою забезпечення соціального дистанціювання в умовах епідемії COVID-19, всім респондентам запропонували самостійно заповнити опитувальник розміщений в застосунку Гугл Форма (Google Form).

3. Результати опитування

3.1. Результати опитування осіб з інвалідністю

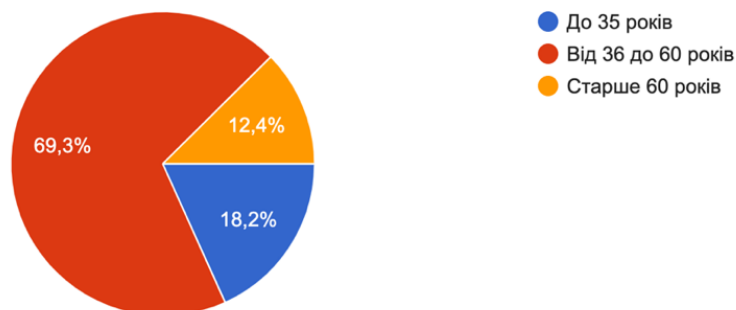
Характеристики опитаних

Всього в дослідженні взяло участь 137 осіб, з них 54 % жінок (74 особи) та 46% чоловіків (63 особи). Переважна більшість, а саме дві третини опитаних (69 %) - особи середнього віку від 36 до 60 років, інші – молоді люди до 36 років та особи старше 60 років.

Діаграма 1. Розподіл опитаних за віком (П 1/ООІ).

21. Ваш вік

137 ответов

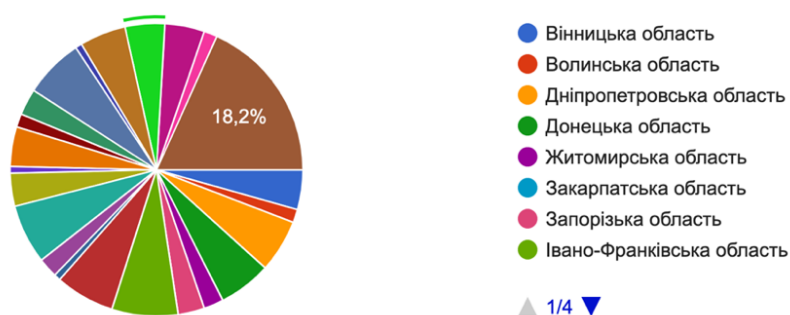

Респонденти/-ки представили всі 25 регіонів України, але в різній пропорції: від 1% з Кіровоградської, Одеської та Херсонської областей до 18% з м. Києва. Проте більшість областей були представлені середньою кількістю опитаних – від 4 до 8%.

Діаграма 2. Розподіл опитаних за регіонами (П 23/ООІ).

23. В якій області Ви проживаєте?

137 ответов

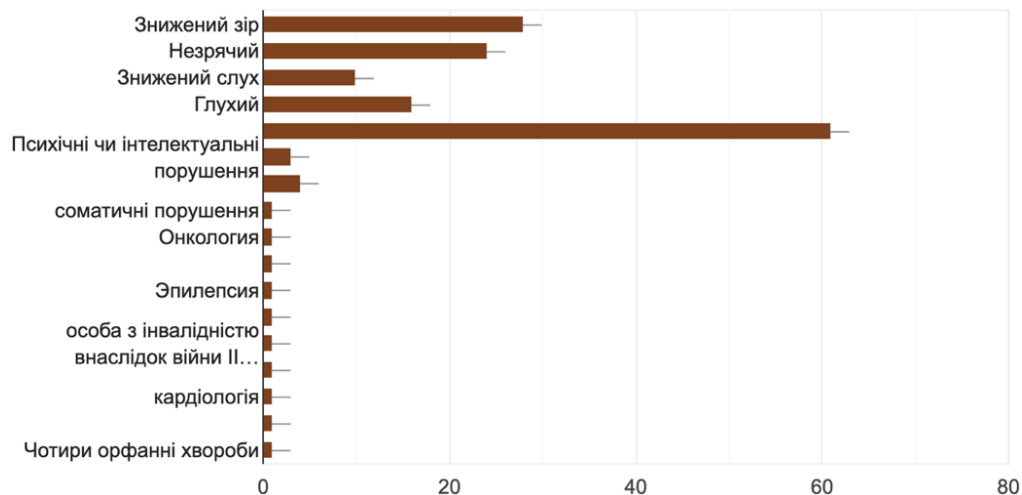
Більшість з тих, хто взяв участь в опитуванні, мають порушення опорно-рухового апарату або неврологічні порушення, які спричиняють складнощі з мобільністю – 46 %, понад третина опитаних - 38% – незрячі чи мають зниження зору, зі зниженим слухом та глухі – 19%, 3% мають порушеннями мовлення, 2% - мають психічні/ інтелектуальні порушення, ще близько 5 % опитаних відмітили наявність й інших хвороб (орфанних, онкологічних, кардіологічних тощо).

Таким чином, не вдалося повною мірою досягнути запланованого розподілу респондентів/-ок за видами порушень. Найменше вдалося залучити осіб із психічними та інтелектуальними порушеннями, які б мали досвід дотичний до предмету опитування.

Діаграма 3. Розподіл опитаних за видом порушень (П 22/ООІ).

22. Які види порушень Ви маєте? Можете обрати всі підходящі відповіді.

137 ответов

Примітка: Респонденти/-ки зазвичай обрали кілька видів наявних в них порушень, тому сума в сукупності не даватиме 100% та тому важко відфільтрувати відповіді лише по одному виду порушень.

Поінформованість та ставлення опитаних до зусиль ВРУ із захисту прав осіб з інвалідністю

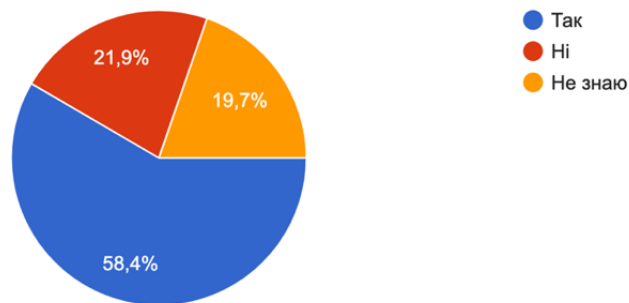
Три чверті опитаних, понад 77%, знають, що Україна ратифікувала Конвенцію про права осіб з інвалідністю (П 22/ООІ).

Хоча більше половини – 58% опитаних знають про існування спеціального комітету ВРУ, який опікується правами осіб з інвалідністю, все ж таки достатньо значна частина - 42% або не знають чи він є, чи вважають що його не існує, що свідчить про недостатню активність цього комітету та його взаємодію із своєю цільовою аудиторією.

Діаграма 4. Поінформованість опитаних про комітет ВРУ, який опікується правами осіб з інвалідністю (П 3/ООІ).

3. Чи існує комітет Верховної Ради України, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю?

137 ответов

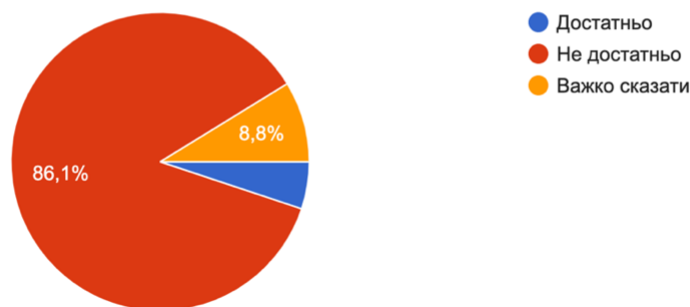

Це підтверджується також наступними результатами. Переважна більшість опитаних – 88% вважають, що НД не достатньо консультуються з особами з інвалідністю або їх об'єднаннями при розробці чи вдосконаленні законів що їх стосуються.

Діаграма 5. Думка опитаних щодо регулярності консультацій НД з особами з інвалідністю або їх об'єднаннями при розробці чи вдосконаленні законів що їх стосуються (П 2/ООІ).

2. Чи регулярно народні депутати України консультуються з особами з інвалідністю або їх об'єднаннями при розробці чи вдосконаленні законів що їх стосуються?

137 ответов

Характер взаємодії опитаних з ВРУ або НД

Найпоширеніша для опитаних взаємодія з ВРУ або НД – це **письмові звернення** до них. Практично три чверті опитаних (74,5 %) надсилали такі звернення. При цьому понад половина з тих, хто звертався (57%) не зазнавали з цим труднощів.

Діаграма 6. Труднощі із письмовими зверненнями до ВРУ або НД (П 10/ООІ)

10. Чи виникали які-небудь проблеми із письмовим зверненням?

102 ответа

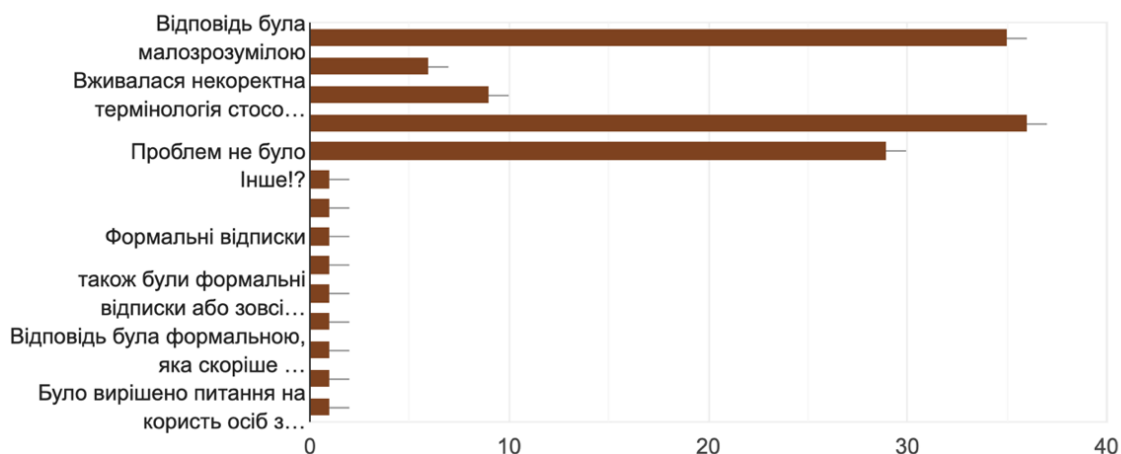
З тих, хто мав труднощі зі зверненнями, 37 % відзначили незручну для нього/ неї форму надсилання звернення (наприклад, можливість надіслати форму лише в одному форматі – письмовому чи електронному) чи незрозумілості з тим куди треба надсилати звернення.

Щодо **отримання відповідей на звернення**, то понад третина (35%) зі звертаючихся не отримали відповідей, ще третина (34%) зазначили що відповідь була малозрозумілою, а ще 6 % зазначили що отримували відповіді не на всі звернення чи відповіді були формальними «відписками». 9% поскаржилися на вживання у відповідях термінології, не коректної по відношенню до осіб з інвалідністю, 6% - залишилися невдоволеними занадто дрібним шрифтом. Разом з цим, 28% не визнали будь-яких проблем з відповідями.

Діаграма 7. Труднощі, з якими стикалися респонденти при отриманні відповідей на свої звернення (П 11/ООІ)

11. Чи були проблеми, пов'язані із відповіддю на Ваше письмове звернення? Можете обрати всі підходящі відповіді

102 ответа

Понад половину опитаних – 59% мали досвід **взаємодії з електронним ресурсом ВРУ** - відвідували її веб-сайт та/або користувалися електронним кабінетом громадянина (подавали через електронний кабінет електронне звернення чи електронну петицію, брали участь в обговоренні законопроектів, записувалися на засідання). Результати відповідей свідчать що зазначений електронний ресурс не можна вважати доступним для осіб з інвалідністю. Незважаючи на те, що третина, а саме 26 з 81 особи, які дали відповідь на це запитання, не

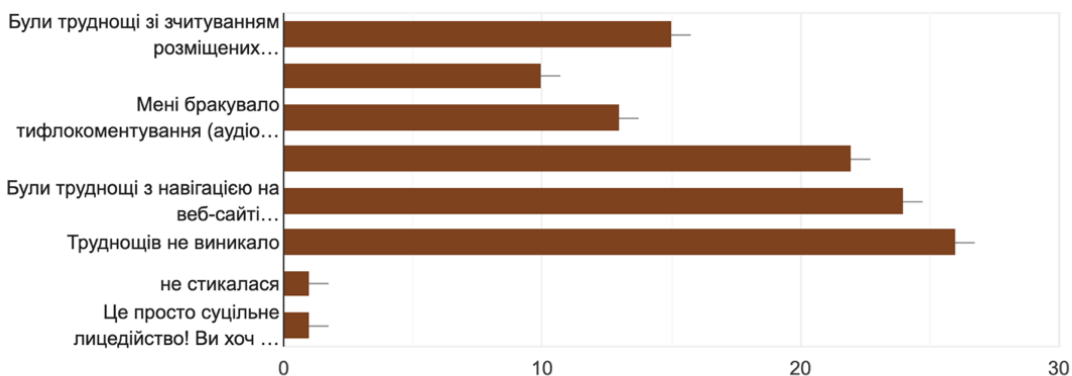
визнали проблем, 24 особи (30%) зазначили проблеми з навігацією сайтом, 22 особи (27%) – мали труднощі із розумінням змісту розміщених матеріалів, причому не тільки особи з розумовими порушеннями, 15 осіб (19%) – мали труднощі із зчитуванням розміщених там матеріалів програмами екранного доступу, 13 особам (16%) бракувало аудіоописового коментування розміщених відеоматеріалів, 10 особам (13%) не вистачало текстового опису/ субтитрів до фото чи відеоматеріалів.

Діаграма 8. Труднощі у користуванні електронними ресурсами ВРУ (П 5/ООІ).

5. Чи стикалися Ви з труднощами при користуванні веб-сайтом чи електронним кабінетом?

Можете обрати всі підходящі відповіді

81 ответ

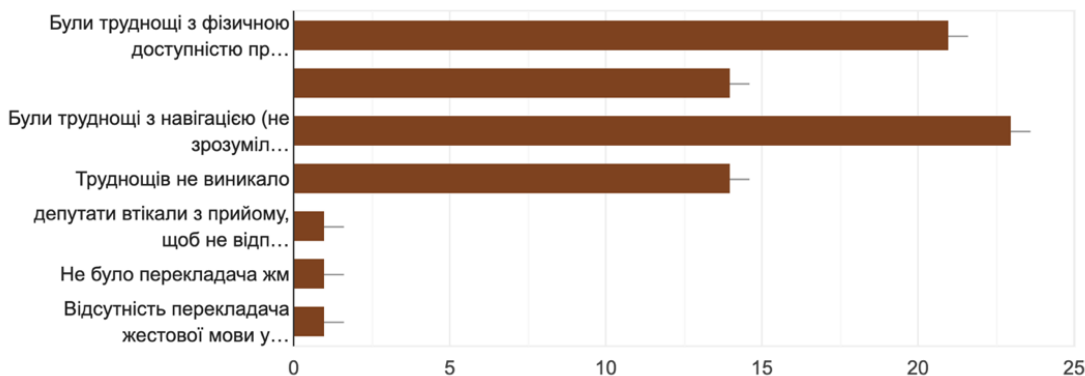

Третина опитаних була в приміщеннях ВРУ, її комітетів, чи громадської приймальні (П6/ООІ). З 45 осіб, які про це зазначили, половина (23 особи) назвали проблеми з навігацією приміщеннями та фізичною доступністю (21 особа – з фізичною доступністю, ще 14 зазначили брак універсальної туалетної кімнати). Двоє респондентів/-ок мали проблеми за відсутності перекладача жестової мови. Третина відвідувачів/-ок (14 осіб) не зазнавали труднощів в приміщеннях.

Діаграма 9. Труднощі під час відвідування приміщень ВРУ, її комітетів, чи громадської приймальні (П 7/ООІ).

7. Чи стикалися Ви з труднощами під час відвідування приміщень Верховної Ради України, її комітетів, громадської приймальні? Можете обрати всі підходящі відповіді

45 ответов

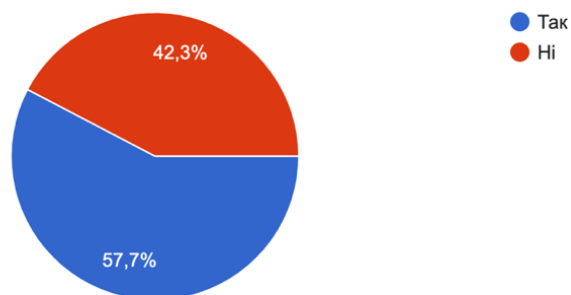
При цьому 30 з 45 респондентів/-ок зазначили що їм не пропонували жодного розумного пристосування, 12 особам пропонувалася супроводжуюча особа. Одній особі запропонували перекладача жестової мови і ще одній – друк матеріалів збільшеним шрифтом (П 8/ООІ).

Примітка: Варто звернути увагу що ВРУ та її комітети, громадська приймальня знаходиться в різних приміщеннях. Невідомо в якому саме приміщенні перебували респонденти, яке вони оцінювали. Приміщення знаходяться на різних рівнях, поєднані між собою підземними ходами із довгими переходами між собою та забезпеченням режиму секретності, що значно ускладнює навігацію. Зазвичай пропонується супроводжуюча особа для полегшення навігації, навіть якщо людина не має жодних порушень.

Діаграма 10. Досвід спілкування з НД або працівниками Апарату ВРУ (П 12/ООІ).

12. Чи Ви безпосередньо спілкувалися з народними депутатами України або працівниками Апарату Верховної Ради України?

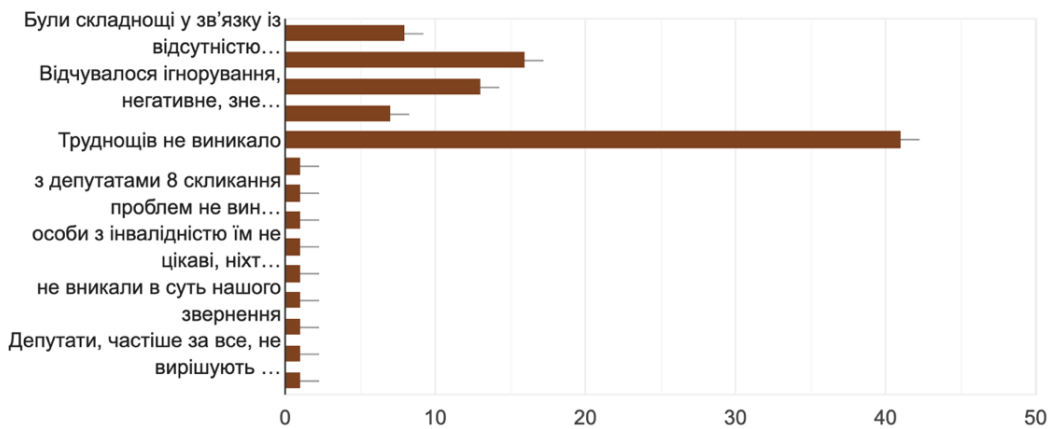
137 ответов

58% опитаних – 79 осіб, мали **досвід спілкування з НД** або працівниками/-цями Апарату ВРУ (П 12/ООІ). Половину з них – 41 особа не мали труднощів при спілкуванні. Серед тих, хто зазнавав труднощів, 16 осіб зазначили вживання термінології, некоректної по відношенню до осіб з інвалідністю, 13 осіб звернули увагу на ігнорування, негативне, зневажливе ставлення, 8 осіб мали труднощі за відсутності перекладу жестовою мовою, при цьому ще 2 осіб зазначили що проблем не було оскільки вони були із своїм перекладачем, 7 осіб мали проблеми із розумінням співрозмовника. Ще 6 осіб у своїх вільних відповідях зазначали що НД не розуміли суті проблем осіб з інвалідністю, які вони намагалися їм донести.

Діаграма 11. Труднощі у спілкуванні з НД або працівниками Апарату ВРУ (П 13/ООІ)

13. Чи стикалися Ви з труднощами в ході спілкування з народними депутатами України або працівниками Апарату Верховної Ради України? Можете обрати всі підходящі відповіді

Участь в засіданнях ВРУ брали всього 8% опитаних - 11 осіб. 7 з них звернули увагу на відсутність універсальної туалетної кімнати, для 4 проблемою стали матеріали в форматі не придатному для зчитування програмами екранного доступу, а 3 зважили на дрібний шрифт таких матеріалів. Згадувались також відсутність перекладу жестовою мовою, незрозумілість змісту презентацій, що демонструвалися під час засідань, довгі засідання без перерви, шум в залі, недоступний вхід до зали засідань (П 15/ООІ).

9% респондентів/ -ок – 12 осіб - мали **досвід проходження конкурсу на участь в програмах стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти** чи інших програмах, які оголошувалися Апаратом або комітетами ВРУ (П 16/ООІ). 10 з цих 12 осіб них не мали труднощів пов'язаних із проходженням конкурсу. Четверо з 12, які брали участь в конкурсі пройшли його та брали участь у вищезазначених програмах (П 18/ООІ). Значущих відповідей щодо труднощів у проходженні конкурсу чи участі у самих програмах не отримано (П 19/ООІ).

Висновки за результатами опитування осіб з інвалідністю

Результати дослідження свідчать про недостатню взаємодію спеціалізованого Комітету у справах ветеранів та осіб з інвалідністю ВРУ з особами з інвалідністю. Представники/-ці Комітету не достатньо консультуються із особами з інвалідністю, або їх об'єднаннями при розробці чи вдосконаленні законів що їх стосуються.

НД або представники/-ці Апарату ВРУ не достатньо володіють термінологією, коректною по відношенню до осіб з інвалідністю. Значна частка звернень залишається без відповіді, або відповіді малозрозумілі заявникам/ заявницям.

Особи з інвалідністю обмежені у своїх можливостях як звернутися особисто так і подати електронне звернення. Такі обмеження пов'язані як з фізичною недоступністю приміщень ВРУ, її комітетів та громадської приймальні, відсутністю універсальних туалетних кабін так і з проблемами з навігацією. При відвідуванні ВРУ, її комітетів та громадської приймальні, окрім супроводжуючої особи, переважно не пропонуються розумні пристосування для осіб з інвалідністю. Також малодоступною для осіб з інвалідністю є процедура подання звернень.

Вона характеризується незрозумілістю та відсутністю опцій різних форматів подання звернень. Електронний ресурс ВРУ – її веб-сайт та електронний кабінет відзначається незручною навігацією та не відповідає вимогам Настанови з доступності веб-контенту (WCAG). Відповідно користувачі/-ки скаржилися на наявність матеріалів у форматі не придатному для зчитування програмами екранного доступу, на відсутність субтитрів та тексту заміщення для фото та відео матеріалів, аудіоописових коментарів для відеоматеріалів.

Результати дослідження демонструють недостатнє застосування простої мови для забезпечення доступності матеріалів. Про це свідчать і скарги на незрозумілі відповіді на звернення громадян/ -ок, незрозумілість змісту презентацій під час засідань ВРУ та незрозумілість змісту розміщених на веб-сайті матеріалів.

Мала участь осіб з інвалідністю в засіданнях ВРУ ще раз яскраво свідчить про її недоступність, що пов'язано і з фізичною недоступністю приміщень і не адаптованістю процесу засідання до осіб з порушеннями зору, слуху та інтелектуальними порушеннями.

Також слід звернути увагу на недостатню кількість осіб з інвалідністю, що залучаються до участі в програмах стажування розвитку лідерства, громадянської освіти які оголошувалися Апаратом або комітетами ВРУ. Всього 4 з 137 опитаних взяли участь в таких програмах. Беручи до уваги що майже ніяких розумних пристосувань не пропонується особам з інвалідністю, цілком логічно припустити, що в програмах змогли взяти участь найадаптованіші кандидати/-ки або такі, які не мають суттєвих порушень.

3.2. Результати опитування народних депутатів/-ок

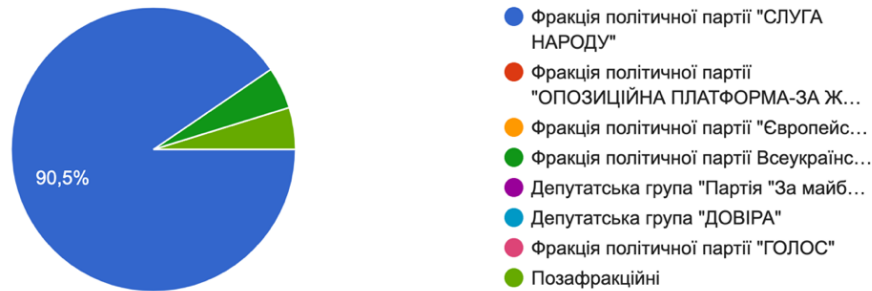
Характеристика опитаних

В опитуванні взяли участь 21 НД, переважна більшість – 19 осіб з правлячої більшості - фракції політичної партії «Слуга народу», 1 особа з фракції Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» та 1 позафракційна особа.

Діаграма 12. Розподіл опитаних НД за депутатськими фракціями (П 36/ОП)

37. Яку депутатську фракцію чи групу Ви представляєте? (обрати зі списку)

21 ответ

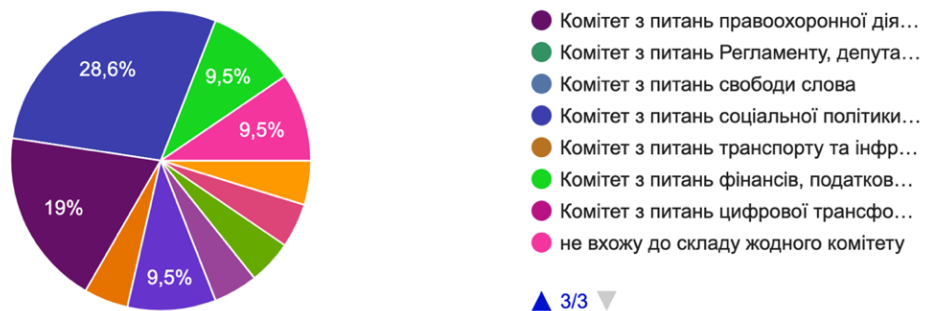

З 23 комітетів ВРУ до опитування долучилися представники/-ці 10 комітетів, а представники/-ці 13 комітетів проігнорували дослідження. Найчисленніше в опитуванні представлений профільний Комітет з питань соціальної політики, ветеранів та осіб з інвалідністю – 6 з 8 членів комітету взяли участь в опитуванні. Від Комітету з питань правоохоронної діяльності взяли участь 4 особи, від інших 8 комітетів по 1-2 особи заповнили опитувальник.

Діаграма 12. Розподіл опитаних НД за комітетами ВРУ (П 36/ОП).

36. До складу якого Комітету Верховної Ради України Ви входите? (обрати зі списку)

21 ответ

▲ 3/3 ▼

Оцінка діючого законодавства

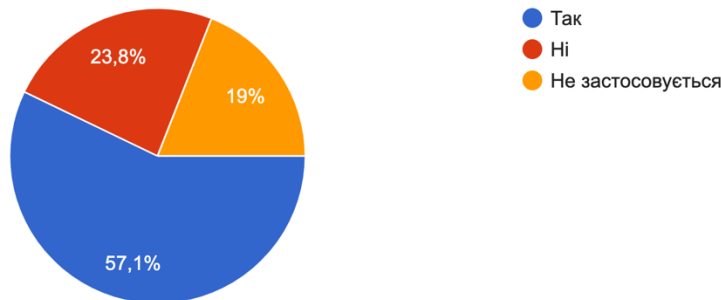
Найкраще опитані обізнані з фактом ратифікації Україною Конвенції про права осіб з інвалідністю. На це запитання отримано правильну ствердну відповідь від 20 з 21 опитаних.

12 з 21 особи вважають, що в Україні існує закон, в якому зазначаються чи захищаються політичні права осіб з інвалідністю. Майже чверть вважають що не існує такого закону та кожний п'ятий - що це питання не може бути застосовано до суті дослідження. Насправді в базовому Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» політичні права не згадуються.

Діаграма 12. Розподіл відповідей НД щодо наявності закону, який би зазначав та захищав політичні права осіб з інвалідністю (П 2/ОП).

2. Чи існує хоча б один національний закон, у якому чітко зазначаються і захищаються політичні права осіб з інвалідністю?

21 ответ

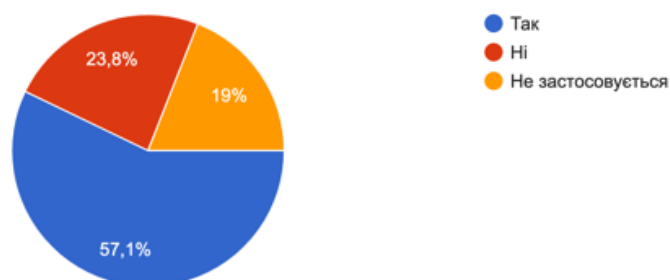
Що стосується безпосередньо виборчого законодавства, то дві третини опитаних коректно зазначили, що в національному законі про вибори існують конкретні згадування осіб з інвалідністю.

На запитання «Чи в національному законодавстві, що стосується права на участь у виборах в якості виборця/-чині, відсутні такі формулювання як “недієздатність”, “хвороба”, та/або “спроможність”? Або якщо такі терміни присутні, чи містяться роз’яснення, що їх вживання не позбавляє осіб з інвалідністю права на участь у виборах?» 12 з 21 особи дали ствердну відповідь на це запитання. Щодо того ж самого питання, але стосовно участі у виборах у якості кандидата/-ки в депутати, ствердну відповідь отримано від 11 опитаних. Насправді жодних роз’яснень в законодавстві не міститься.

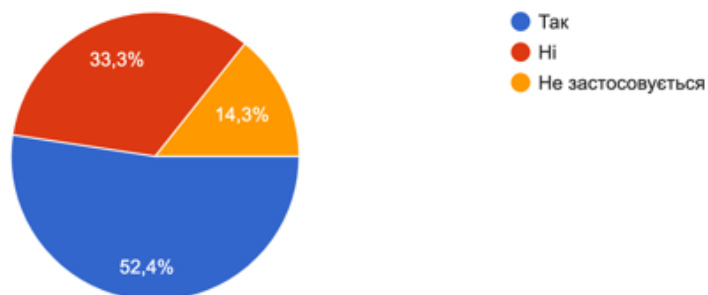
Переважає більшість опитаних – 17 з 21 хибно вважають що особи з інвалідністю з обмеженою дієздатністю, можуть брати участь в політичних процесах з юридичної точки зору (наприклад, голосувати на виборах).

Діаграми 13-15. Розподіл відповідей НД на питання щодо наявності у національному законодавстві роз'яснень щодо участі у виборчому процесі недієдатних осіб, та таких, які мають порушення здоров'я (П 4-6/ОП).

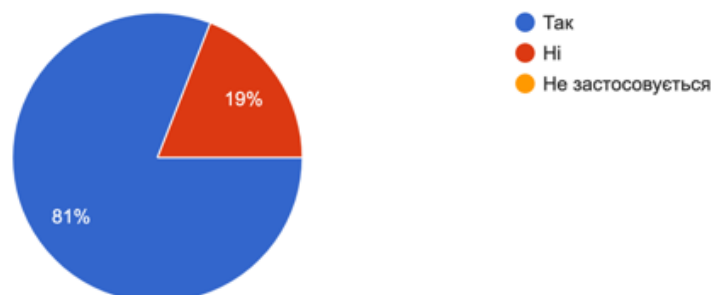
4. Чи в національному законодавстві, що стосується права на участь у виборах в якості виборця/-чині, відсутні такі формулювання як "...юдей з інвалідністю права на участь у виборах?"
21 ответ

5. Чи в національному законодавстві, що стосується права на участь у виборах в якості кандидата/-ки, відсутні такі формулювання як "...юдей з інвалідністю права на участь у виборах?"
21 ответ

6. Чи можуть люди з інвалідністю з обмеженою дієдатністю, брати участь в політичних процесах з юридичної точки зору (наприклад, голосувати на виборах)?
21 ответ

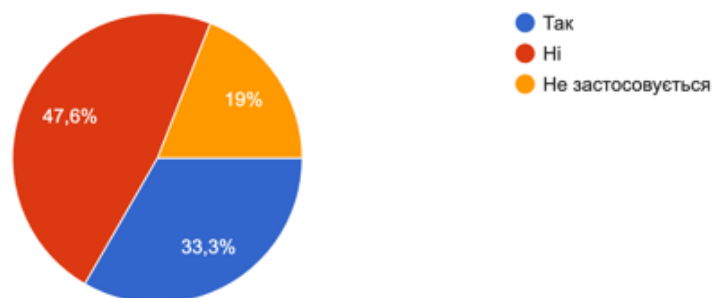
Фактично, у Виборчому кодексі України є положення щодо заборони будь-яких обмежень виборчих прав громадян України за ознаками інвалідності та стану здоров'я та щодо права на забезпечення розумним пристосуванням виборців з порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком). Також міститься положення щодо рівності прав і можливостей кандидатів брати участь у виборчому процесі незалежно від інвалідності та стану здоров'я. Проте відсутні будь які роз'яснення як ці положення мають застосовуватися на практиці. Поряд з цим, відповідно до Конституції України та Виборчого кодексу України не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними. Ця норма поширюється і на право виставляти свою кандидатуру та дострокове припинення повноважень народного депутата. Відповідно до Закону України «Про Державний реєстр виборців» в реєстрі міститься інформація щодо виборців, які були визнані судом недієздатними чи дієздатність яких поновлена.

В Україні не існує національного закону, розпорядження, плану дій чи стратегії, якими було б засновано державний фонд для покриття витрат на розумні пристосування для представників громадськості або кандидатів з інвалідністю.

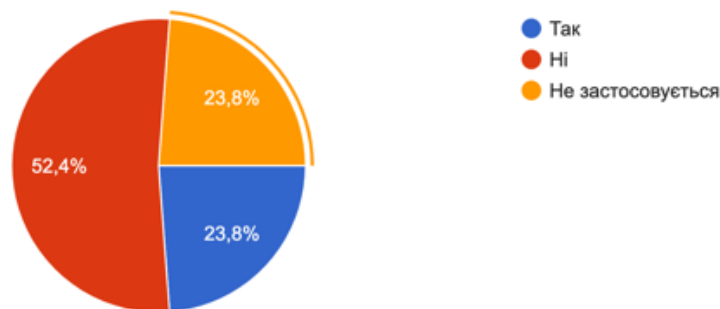
Близько половини - 10 з 21 опитаних справедливо вважають що в Україні не існує національного закону, розпорядження, плану дій або стратегії, що засновують державний фонд для забезпечення розумного пристосування для кандидатів/-ок з інвалідністю. 11 з 21 опитаних впевнені, і праві в тому, що заснування такого фонду не передбачено і для представників/-ць громадськості. Разом з цим, звертає увагу достатньо висока частка респондентів/-ок, які обрали відповідь «не застосовується».

Діаграми 16-17. Розподіл відповідей НД на питання про існування національного закону, розпорядження, плану дій або стратегії, щодо заснування державний фонд для забезпечення розумного пристосування (П 7-8/ОП).

7. Чи існує національний закон, розпорядження, план дій або стратегія, що заснують державний фонд для забезпечення розумного пр...осування для кандидатів/-ок з інвалідністю?
21 ответ

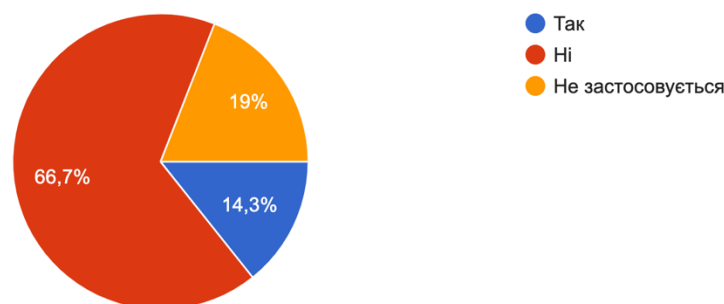
8. Чи існує національний закон, розпорядження, план дій або стратегія, що засновують державний фонд для політичних партій з метою...осувань для представників/-ць громадськості?
21 ответ

При відповіді на питання «Якщо для кандидатів/-ок або політичних партій не існує такого державного фонду доступності, чи існують закони про політичні фінанси, які передбачають підтримку, винятки або менші обмеження для політичних партій та їхніх кандидатів/-ок, яким доведеться збирати додаткові кошти для покриття витрат на розумні пристосування?» 14 з 21 опитаних вважають, і праві в тому, що не існує. Троє вважають що існує, один із опитаних рахує, що на ці цілі може бути використаний виборчий фонд. Ще 4 депутатів/-ок обрали відповідь «не застосовується».

Діаграма 18. Розподіл відповідей НД на питання щодо існування державного фонду доступності чи щодо можливості отримання додаткових коштів для покриття витрат на розумні пристосування (П 9/ОП).

9. Якщо для кандидатів/-ок або політичних партій не існує такого державного фонду доступності, чи існують закони про політичні ф...для покриття витрат на розумні пристосування?
21 ответ

Підсумовуючи блок законодавства один із народних депутатів України зазначив: «Щодо політичних прав інвалідів, у державі є над чим працювати. Брак гарантій, недосконалі норми, недостатнє фінансування» [Примітка: термінологія подана в редакції респондента].

Розробка законодавства

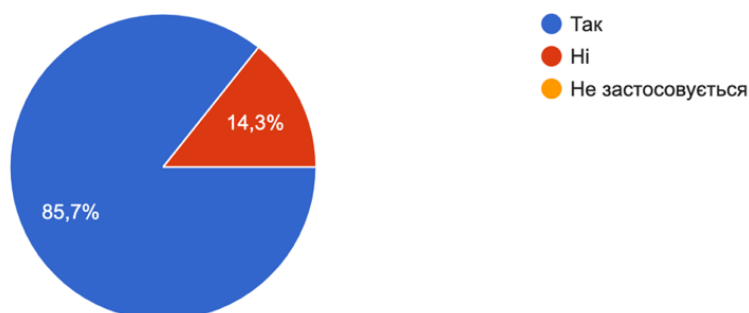
Більшість опитаних знають про існування парламентського комітету, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю, і лише троє з 21 опитаних не знають про це.

В Україні діє Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, в якому є підкомітет з питань соціального захисту і реабілітації осіб з інвалідністю та регулювання діяльності їх підприємств і громадських об'єднань.

Діаграма 19. Розподіл відповідей НД на питання щодо існування у Верховній Раді України спеціального комітету, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю (П 10/ОП).

10. Чи існує парламентська робоча група або комітет, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю?

21 ответ

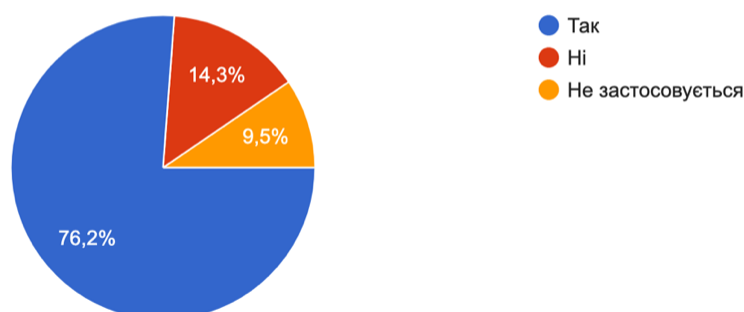

Переважає більшість – 16 з 21 вважають, що парламент України регулярно консулюється з особами з інвалідністю при розробці нових законів, тоді як 3 вважають, що не регулярно, а ще 2 обрали відповідь «не застосовується».

Діаграма 20. Розподіл відповідей НД на питання чи регулярно парламент України консулюється з особами з інвалідністю при розробці нових законів (П 11/ОП).

11. Чи регулярно парламент консулюється з особами з інвалідністю при розробці нових законів?

21 ответ

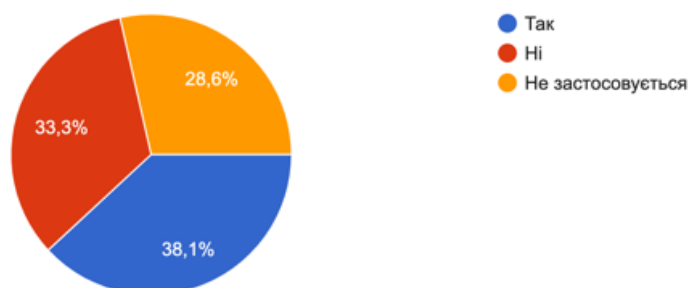
Хоча як на думку НАІУ, так і на думку 88% опитаних осіб з інвалідністю таких консуляцій проводиться недостатньо.

Достатньо складними виявилися для респондентів/-ок запитання щодо наявності регіональної угоди або стандарту щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в політичних партіях та у парламенті. На перше запитання щодо доступності в політичних партіях так/ні/ не застосовується відповіли відповідно 8, 7 та 6 опитаних. Тоді як щодо наявності документів, що регулюють доступність в ВРУ впевнені 9, про відсутність таких документів зазначили 8 опитаних, а ще 4 дали відповідь «не застосовується». Насправді в національному законодавстві не існує зазначених положень.

Діаграми 21-22. Розподіл відповідей НД на питання щодо наявності регіональної угоди або стандарту щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в політичних партіях та у парламенті (П 12-13/ОП).

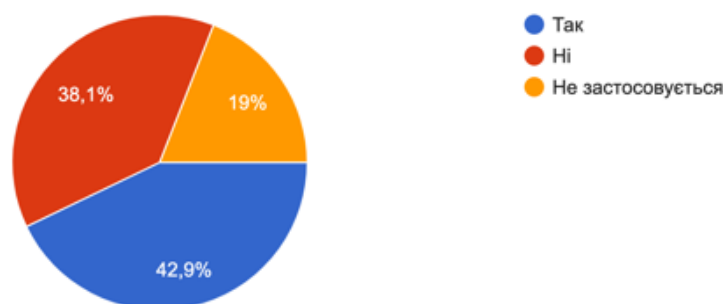
12. Чи існує регіональна угода або стандарт щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в політичних партіях?

21 ответ

13. Чи існує регіональна угода або стандарт щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в парламентах?

21 ответ

Один з НД зазначив у підсумку до підрозділу, що політичні права осіб з інвалідністю «закріплені Конституцією та міжнародним законодавством».

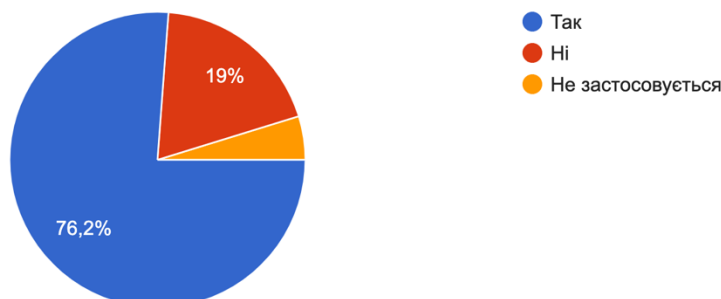
Комунікаційна стратегія

Більшість опитаних – 16 з 21 впевнені в існуванні в парламенті України комунікаційної стратегії, яка включає охоплення осіб з інвалідністю. Варто зазначити, що комунікаційна стратегія ВРУ на 2017-2021 роки не включає питань інвалідності, навіть підрозділ стратегії щодо адаптації інформації до потреб аудиторій не містить жодних згадувань щодо адаптації інформації до потреб осіб з інвалідністю.

Діаграма 23. Розподіл відповідей НД щодо існування в парламенті України комунікаційної стратегії, яка включає охоплення осіб з інвалідністю (П 14/ОП).

14. Чи має парламент комунікаційну стратегію, яка включає охоплення осіб з інвалідністю?

21 ответ

Разом з цим, вже менше НД впевнені, що комунікаційні матеріали парламенту містять тексти та фото із зображенням чоловіків і жінок з інвалідністю (П 14/ОП) – 11 з 21, тоді як п'ятеро вважають «не застосовується» та ще п'ятеро впевнені що не містять.

Значна частина народних депутатів/-ок вважають що комунікаційні матеріали Верховної Ради України є доступними для осіб з інвалідністю (див. таблицю 1). Однак за результатами опитування осіб з інвалідністю вони так не вважають. Також на думку НАІУ на всі запитання цього блоку можна дати відповідь «ні». Звертає увагу значна частка депутатів/-ок які вибрали варіант «не застосовується» при відповідях на окремі запитання цього блоку.

Таблиця 1. Уявлення НД про доступність комунікаційних матеріалів ВРУ для осіб з інвалідністю (кількість опитаних =21 осіб)

Питання	Відповідь «так»	Відповідь «ні»	Відповідь «не застосовується»
П 16/ОП Чи має парламент доступний веб-сайт, який відповідає вимогам рівня АА Рекомендацій із забезпечення доступності веб-контенту (WCAG)?	12	6	3
П 17/ОП Чи доступні комунікаційні матеріали парламенту у форматі легкого читання?	13	4	4
П 18/ОП Чи документи в форматах Word, PDF, Excel та інші аналогічні електронні матеріали розміщені он-лайн, доступні для зчитування програмами для читання з екрану?	10	4	7
П 19/ОП Чи передбачені текстовий опис та/або субтитри у відеороликах парламенту?	14	5	2
П 20/ОП Чи передбачено тифлокоментування (аудіодискрипція) для відеороликів парламенту?	8	7	6

Відвідувачі/-ки та програми парламенту

Три чверті опитаних НД вважають що ВРУ співпрацювала з особами з інвалідністю для проведення аудиту доступності своєї будівлі (будівель). За інформацією НАІУ у 2019 р. їх представниками, спільно з Жінки ООН, проводився аудит доступності центральної будівлі ВРУ, проте, на думку НАІУ, ВРУ не має чіткого плану фінансування і впровадження будь-яких необхідних змін для покращення доступності. Такі самі уявлення мають 5 опитаних, тоді як майже вдвічі більше - 9 опитаних впевнені у наявності такого плану, а третина опитаних - 7 з 21 - обрали відповідь «не застосовується».

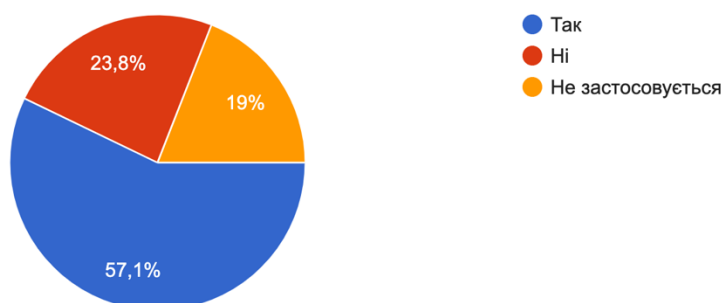
Переважна більшість опитаних НД - 15 з 21 гадають, що якщо пропонуються екскурсії або відвідування будівлі ВРУ, відвідувачів/-ок інформують про те, що вони можуть попросити і отримати розумне пристосування. Хоча це не відповідає дійсності. Про це також засвідчили відповіді осіб з інвалідністю: 35 з 40 респондентів/-ок з інвалідністю, які відвідували приміщення ВРУ, її комітетів, або громадську приймальню, зазначили, що їм не пропонували жодного розумного пристосування.

Трохи більше половини опитаних НД - 12 з 21 вважають, що ВРУ активно заохочує чоловіків і жінок з інвалідністю подавати заявки та брати участь в програмах громадянської освіти, розвитку лідерства, стажування чи інших державних навчальних програмах. Ще близько чверті вважають що не заохочує, а кожний/-а п'ятий/-а з опитаних обрали відповідь «не застосовується» вважаючи таким чином, ці програми не підходящими для осіб з інвалідністю. Якщо повернутися до результатів опитування осіб з інвалідністю, то побачимо, що в конкурсі на участь в таких програмах брали участь всього 9% з 137 опитаних, а в самих програмах лише - 3%.

Діаграма 24. Розподіл відповідей респондентів на питання щодо підтримки парламентом участі осіб з інвалідністю в програмах громадянської освіти, розвитку лідерства, стажування чи інших державних навчальних програмах (П24/ОП).

24. Якщо парламент підтримує програми громадянської освіти, розвитку лідерства, стажування чи інші державні навчальні програми...авати заявки та брати участь у цих програмах?

21 ответ

Внутрішні процедури

Більшість опитаних вважають, що парламент має політику забезпечення доступності та що вона охоплює НД, відвідувачів/-ок ВРУ, учасників/-ць програм, запропонованих ВРУ, та її співробітників/-ць. На ці запитання ствердно відповіли 17 та 15 осіб відповідно з 21 опитаних. Також дві третини НД вважають що про цю політику поінформовані співробітники/-ці ВРУ та НД. Проте, дивлячись на розбіжності у відповідях опитаних щодо відображення політики доступності у внутрішніх процедурах ВРУ, можна констатувати, що НД не достатньо обізнані з такою політикою (див. таблицю 2).

Зазначимо також, що на думку НАІУ на всі запитання цього блоку можна дати відповідь «ні»: політики доступності не існує у ВРУ; співробітникам/-цям ВРУ не надається базове навчання з питань прав осіб з інвалідністю, включаючи використання відповідної мови/термінів; не існує ані фонду, ані чітких процедур надання розумних пристосувань; кваліфіковані чоловіки і жінки з інвалідністю не заохочуються до найму на роботу у парламент.

Таблиця 2. Відповіді НД на питання щодо відображення політики доступності у внутрішніх процедурах ВРУ (кількість опитаних =21 осіб)

Питання	Відповідь «так»	Відповідь «ні»	Відповідь «не застосовується»
П28/ОП Якщо політика забезпечення доступності існує, чи наявна вона у форматі легкого читання, жестовою мовою та у вигляді доступного PDF-файлу або доступної веб-сторінки?	9	7	5
П29/ОП Чи надається співробітникам/-цям парламенту базове навчання з питань прав осіб з інвалідністю, включаючи використання відповідної мови/термінів?	9	8	4
П30/ОП Чи існує центральний фонд для забезпечення розумних пристосувань для НД, працівників/-ць парламенту та відвідувачів/-ок з інвалідністю?	5	11	5
П31/ОП Чи є зрозумілими (чітко визначеними) критерії доступу до такого фонду НД і працівникам/-цям парламенту?	7	10	4
П32/ОП Чи існує чітка процедура отримання та обробки запитів від НД та працівників/-ць парламенту щодо розумного пристосування?	8	9	4
П33/ОП Чи має парламент політику недискримінації, яка забороняє дискримінацію кваліфікованих претендентів/-ок на роботу або працівників/-ць за ознакою інвалідності?	15	4	2
П34/ОП Чи активно наймаються на роботу кваліфіковані чоловіки і жінки з інвалідністю та чи заохочують їх подаватися на посади у парламенті?	9	6	6

Висновки за результатами опитування НД

За результатами опитування з'ясувалося, що ті НД, які відповіли на питання, мають розуміння, яке здебільшого відрізняється від реального стану справ та думок осіб з інвалідністю щодо їх включення до роботи ВРУ.

Достатньо висока частка опитаних з числа НД в ході дослідження обирала відповідь «не застосовується», що свідчить про обмежене розуміння ними того, як досліджувані питання стосуються прав політичної участі осіб з інвалідністю. Це ілюструє відповідь одного з респондентів: *«Не варто штучно намагатися затягувати в політику чи на «політичну роботу» людей з інвалідністю»*.

Хоча переважна більшість НД вважають, що ВРУ України регулярно консультується з особами з інвалідністю при розробці нових законів, на думку НАІУ та опитаних осіб з інвалідністю таких консультацій проводиться недостатньо і це має бути покращено в майбутньому.

Згідно з результатами опитування, прогалини, схоже, також існують, коли мова йде про загальну обізнаність НД про чинне законодавство щодо політичних прав осіб з інвалідністю.

Значна частина НД не знають чи зазначаються/ захищаються політичні права осіб з інвалідністю в національному законодавстві, які існують обмеження щодо прав на участь в якості виборця/-чині, кандидата/-ки в депутати пов'язані зі станом здоров'я та недієздатністю, а також чи існує державний фонд для забезпечення розумного пристосування для кандидатів/-ок з інвалідністю та для представників/-ць громадськості. Як справедливо зазначив один з респондентів, в країні є над чим працювати - брак гарантій, недосконалі норми, недостатнє фінансування. Хоча у Виборчому кодексі України є положення щодо заборони будь-яких обмежень виборчих прав громадян України за ознаками інвалідності та стану здоров'я, а також щодо права на забезпечення розумним пристосуванням, при цьому не існує державного фонду доступності та законодавство не регулює питання покриття витрат на розумні пристосування для кандидатів/-ок або політичних партій.

Хоча більшість опитаних НД впевнені що комунікаційна стратегія ВРУ включає охоплення осіб з інвалідністю, а комунікаційні матеріали доступні для них, це не відповідає дійсності, про що свідчать як результати опитування осіб з інвалідністю, так і думка НАІУ.

При тому що приміщення ВРУ, її комітетів та громадської приймальні не є фізично доступними на думку опитаних осіб з інвалідністю, наразі у ВРУ не має чіткого плану фінансування і впровадження будь-яких необхідних змін для покращення доступності.

4. Загальні висновки

Особи з інвалідністю в Україні мають обмежені можливості для реалізації своїх політичних прав.

Україна ратифікувала КПОІ у 2008 році, але досі не гармонізувала своє національне законодавство з положеннями CRPD, зокрема зі статтею 29, яка вимагає від держав-сторін гарантувати, що особи з інвалідністю можуть ефективно та нарівні з іншими особами реалізувати свої політичні права, включаючи право бути обраними, а також зі статтею 12, яка вимагає від держав-сторін вжити відповідних заходів для забезпечення доступу осіб з інвалідністю до підтримки, якої вони можуть потребувати для реалізації своєї правоздатності.

Українська нормативно-правова база не містить ані окремих нормативних документів, ані положень у чинних документах, які забезпечують доступність для осіб з інвалідністю політичних партій чи ВРУ.

Хоча Виборчий кодекс України містить положення, які забороняють будь-які обмеження виборчих прав громадян України на підставі їх інвалідності або стану здоров'я і передбачають право на забезпечення розумним пристосуванням, немає державного фонду доступності, а законодавство не регулює покриття витрат на розумне пристосування ані для кандидатів, ані для політичних партій.

Невелика кількість НД, які брали участь у цьому опитуванні, свідчить про їх обмежений інтерес до питань політичних прав та важливості залучення осіб з інвалідністю до політичного та громадського життя.

Лише 7% від НД запрошених взяти участь в опитуванні зробили це. Достатньо висока частка опитаних НД обирала відповідь «не застосовується», що свідчить про необхідність їх більшої обізнаності та поінформованості з питань, що стосуються прав та їх політичної участі осіб з інвалідністю. Такий висновок також може бути проілюстрований цитатою одного з НД: *«Не варто штучно намагатися затягувати в політику чи на «політичну роботу» людей з інвалідністю».*

Результати дослідження свідчать про необхідність підвищення обізнаності НД та громадськості стосовно нормативної бази щодо політичної участі осіб з інвалідністю. Уявлення НД щодо залучення осіб з інвалідністю суттєво відрізняються від реального стану справ та думок з цього приводу самих осіб з інвалідністю.

У структурі ВРУ 9-го скликання створено профільний Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, до складу якого входить підкомітет з питань соціального захисту і реабілітації осіб з інвалідністю та регулювання діяльності їх підприємств і громадських об'єднань, що вже дуже добре. Разом з цим, більша кількість консультацій у Комітеті з особами з інвалідністю могла б забезпечити вищий рівень їх залучення до роботи ВРУ.

У своїх відповідях НД зазвичай переоцінювали зусилля ВРУ щодо залучення осіб з інвалідністю до вироблення політики, що їх стосується, до участі в програмах громадянської освіти та розвитку лідерства, щодо створення умов доступності ВРУ та забезпечення доступності комунікаційних матеріалів для осіб з інвалідністю.

Більшість НД впевнені в існуванні політики доступності у внутрішніх процедурах ВРУ, хоча їх відповіді демонструють те, що самі вони не дуже обізнані з такими процедурами. У ВРУ відсутні належні процедури та практика забезпечення осіб з інвалідністю розумним пристосуванням як працівників/-ць так і відвідувачів.

На відміну від відповідей НД, опитані особи з інвалідністю, заявили, що будівлі ВРУ, її комітетів та громадської приймальні фізично недоступні, а ВРУ наразі не має чіткого плану фінансування та впровадження будь-яких необхідних змін для покращення доступності.

Особі з інвалідністю обмежені у своїх можливостях брати участь у засіданнях ВРУ, особисто звертатися до Апарату ВРУ, її комітетів чи громадської приймальні чи подати електронне звернення. Такі обмеження пов'язані з незрозумілістю процедури та відсутністю опцій подання звернень в різних форматах, фізичною недоступністю приміщень ВРУ, її комітетів та громадської приймальні, відсутністю розумних пристосувань.

НД та представники/-ц Апарату ВРУ не достатньо володіють термінологією, коректною по відношенню до осіб з інвалідністю, демонструють не розуміння їх проблем, можливо тому значна частка звернень залишається без відповіді, або відповіді малозрозумілі заявникам/заявницям.

Як зауважив один з опитаних НД, у країні є місце для вдосконалення з огляду на відсутність гарантій, наявні недоліки у нормативно-правових актах та недостатнє фінансування.

5. Подальші кроки

- для Апарату Верховної Ради України

Призначити в Апараті ВРУ особу, до компетенції якої будуть входити питання забезпечення доступності діяльності ВРУ для осіб з інвалідністю.

Розробити план необхідних змін для покращення доступності ВРУ та забезпечити його впровадження та фінансування.

Провести аудит відповідності приміщень ВРУ, її комітетів та громадської приймальні Державним будівельним нормам В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель та споруд» та привести їх у відповідність цим нормам.

Провести аудит веб-сайту ВРУ та електронного кабінету громадянина на відповідність Керівництву доступності веб-контенту WCAG 2.0 та привести їх у відповідність Керівництву.

Переглянути процедуру звернень громадян з метою надання більш докладних та зрозумілих інструкцій та передбачити множинність форматів для подання таких звернень. Запровадити використання у відповідях на звернення громадян простої мови. Задля цього провести навчання та надати письмові інструкції співробітникам Апарату та НД щодо використання простої мови.

Забезпечити для співробітників/-ць ВРУ базове навчання з питань прав осіб з інвалідністю.

Розробити за участі громадських організацій осіб з інвалідністю та розповсюдити пам'ятки та рекомендації, провести інструктаж, щодо коректної термінології щодо осіб з інвалідністю.

Забезпечити проведення аудиту засідання ВРУ з метою покращення його доступності для осіб з інвалідністю включаючи регламенти засідань, формати матеріалів до засідань та презентацій, застосування множинності форматів транслявання інформації з урахуванням потреб осіб з порушеннями слуху, зору та інтелектуальними/ психічними порушеннями, унормування процедури запиту розумних пристосувань та їх використання під час засідань.

Внести зміни до комунікаційної стратегії ВРУ, зокрема, стосовно адаптації інформації до потреб осіб з інвалідністю, використання комунікаційних матеріалів з текстами та фото із зображенням чоловіків і жінок з інвалідністю.

Забезпечити відображення політики доступності у внутрішніх процедурах ВРУ, зокрема заохочення та недискримінації при найманні на роботу кваліфікованих чоловіків і жінок з інвалідністю та забезпечення їх розумними пристосуваннями.

Переглянути процедуру проведення конкурсів на участь в програмах стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти та формат проведення таких програм з метою підвищення їх доступності для осіб з інвалідністю. Провести інформаційну кампанію із залученням ГООІ з метою покращення поінформованості про можливість участі в таких програмах.

- для Комітету соціальної політики та у справах ветеранів та осіб з інвалідністю ВРУ

Передбачити тіснішу взаємодію та співпрацю з ГООІ, зокрема в різних регіонах України.

Ініціювати внесення змін до законодавства щодо врегулювання покриття витрат на розумні пристосування для осіб з інвалідністю - кандидатів/-ок в НД та політичних партій, працівників/-ць та відвідувачів/-ок ВРУ, учасників/-ць програм громадянської освіти, розвитку лідерства, стажування чи інших державних навчальних програм.

Забезпечити висвітлення діяльності Комітету через інформаційні ресурси ГООІ шляхом надсилання на регулярній основі інформаційних матеріалів в форматі простої мови.

**Опитувальник для ключових інформаторів - осіб з інвалідністю
щодо доступності відкритості та прозорості діяльності Верховної Ради України**

Національна Асамблея осіб з інвалідністю України за сприяння Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) проводить опитування людей з інвалідністю, які мали будь-який досвід пов'язаний з діяльністю Верховної Ради України чи народних депутатів України (відвідування, участь в засіданнях, зустрічі, листування чи подання звернень, перегляд сайту та таке інше).

Опитування має на меті з'ясувати доступність, відкритість, прозорість діяльності Верховної Ради України та народних депутатів по відношенню до людей з інвалідністю.

Результати цього дослідження дозволять надати рекомендації з покращення діяльності Верховної Ради України.

Надана Вами інформація буде використана в узагальненому вигляді без згадування особи, що надає відповіді.

Запрошуємо Вас взяти участь у нашому дослідженні!

№	Запитання	Варіанти відповідей
1.	Чи ратифікувала країна Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю?	так ні не знаю
2.	Чи регулярно народні депутати України консультуються з особами з інвалідністю або їх об'єднання при розробці чи вдосконаленні законів що їх стосуються?	Достатньо Не достатньо Важко сказати
3.	Чи існує комітет Верховної Ради України, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю?	так ні не знаю
4.	Чи Ви відвідували веб-сайт Верховної Ради України та/або користувалися електронним кабінетом громадянина (подавали електронне звернення чи електронну петицію, брали участь в обговоренні законопроектів, записувалися на засідання)?	так – <i>перехід до запитання 5</i> ні – <i>перехід до запитання 6</i>
5.	Чи стикалися Ви з труднощами при користуванні веб-сайтом чи електронним кабінетом? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	1) Були труднощі зі зчитуванням розміщених там документів чи матеріалів програмами для читання з екрану

		<p>2) Мені бракувало текстового опису / субтитрів у відеороликах, розміщених на веб-сайті</p> <p>3) Мені бракувало тифлокоментування (аудіодискрипції) відеороликів</p> <p>4) Були труднощі із розумінням змісту матеріалів та документів (викладанні складною/ не зрозумілою мовою)</p> <p>5) Були труднощі з навігацією на веб-сайті/ електронному кабінеті (не зрозуміло де знайти певну інформацію, як перейти до іншого розділу)</p> <p>6) Інше (зазначте що саме)</p> <p>7) Труднощів не виникало</p>
6.	Чи Ви були в приміщенні Верховної Ради України, її комітетів, громадської приймальні?	так – <i>перехід до запитання 7</i> ні – <i>перехід до запитання 9</i>
7.	Чи стикалися Ви з труднощами під час відвідування приміщень Верховної Ради України, її комітетів, громадської приймальні? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<p>1) Були труднощі з фізичною доступністю приміщень</p> <p>2) Відсутність універсальної туалетної кімнати (облаштованої з урахуванням потреб людей з інвалідністю)</p> <p>3) Були труднощі з навігацією (не зрозуміло куди йти)</p> <p>4) Інші труднощі (зазначте які саме)</p> <p>5) Труднощів не виникало</p>
8.	Чи пропонували Вам розумні пристосування під час відвідування Верховної Ради України (участі в засіданнях, екскурсії або під час зустрічі з народним депутатом, працівниками Апарату Верховної Ради України)? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<p>1) Пропонували супроводжуючу особу</p> <p>2) Пропонували скористатися послугами перекладача жестової мови</p> <p>3) Пропонували скористатися планшетом або смартфоном що переводить мову в текст</p> <p>4) Пропонували матеріали шрифтом Брайля</p> <p>5) Пропонували матеріали спрощеною мовою</p> <p>6) Пропонували матеріали, надруковані збільшеним шрифтом</p> <p>7) Пропонували інші розумні пристосування (зазначте які саме)</p> <p>8) Нічого не пропонували</p>
9.	Чи зверталися письмово (письмове звернення) до народних депутатів України або секретаріату комітетів Верховної Ради України?	так – <i>перехід до запитання 10</i> ні – <i>перехід до запитання 11</i>

10.	Чи виникали які-небудь проблеми із письмовим зверненням?	<ul style="list-style-type: none"> 1) Не було зрозуміло куди насилати звернення 2) Форма надсилання звернення була не доступна для мене (<i>наприклад, можна було лише заповнити форму зворотного зв'язку чи надіслати лише електронне звернення чи лише поштовим відправленням чи інше</i>) 3) Інше (зазначте що саме) 4) Проблем не було
11.	Чи були проблеми, пов'язані із відповіддю на Ваше письмове звернення? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<ul style="list-style-type: none"> 1) Відповідь була малозрозумілою 2) Відповідь була надрукована дрібним шрифтом 3) Вживалася некоректна термінологія стосовно людей з інвалідністю (інвалід, неповносправний, хворий, вади, та ін.) 4) Відповіді не надійшло 5) Інше (зазначте що саме) 6) Проблем не було
12.	Чи Ви безпосередньо спілкувалися з народними депутатами України або працівниками Апарату Верховної Ради України?	так – <i>перехід до запитання 13</i> ні – <i>перехід до запитання 14</i>
13.	Чи стикалися Ви з труднощами в ході спілкування з народними депутатами України або працівниками Апарату Верховної Ради України? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<ul style="list-style-type: none"> 1) Були складнощі у зв'язку із відсутністю перекладу жестовою мовою 2) Вживалася некоректна термінологія стосовно людей з інвалідністю (інвалід, неповносправний, хворий, вади, та ін.) 3) Відчувалося ігнорування, негативне, зневажливе ставлення по відношенню до мене пов'язане з інвалідністю 4) Були складнощі із розумінням співрозмовників - вони використовували незрозумілі для мене терміни та поняття 5) Інше (зазначте що саме) 6) Труднощів не виникало
14.	Чи брали ви участь у засіданнях Верховної Ради України?	так – <i>перехід до запитання 15</i> ні – <i>перехід до запитання 16</i>
15.	З якими труднощами Ви стикалися під час участі в засіданнях Верховної Ради України? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<ul style="list-style-type: none"> 1) Довгі засідання без перерви 2) Відсутність перекладу жестовою мовою 3) Демонструвалися презентації, зміст яких не озвучувався 4) Матеріали до засідання були надруковані дрібним шрифтом

		<p>5) Матеріали до засідання були у форматі, недоступному для програм читання з екрану</p> <p>6) В мене були труднощі з розумінням змісту матеріалів до засідання</p> <p>7) Відсутність універсальної туалетної кімнати (облаштованої з урахуванням потреб людей з інвалідністю)</p> <p>8) Інше (зазначте що саме)</p> <p>9) Проблем не було</p>
16.	Чи подавалися Ви на участь в програмах стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти чи інших програмах, які оголошувалися Апаратом або комітетами Верховної Ради України?	<p>ні – <i>перехід до запитання 20</i></p> <p>так - зазначте які саме, якщо ці труднощі не було визначено при відповідях на попередні запитання - <i>перехід до запитання 17</i></p>
17.	Чи виникали у Вас проблеми, пов'язані із подачею на конкурс та проходженням відбору до програм стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти чи інших програмах, які оголошувалися Апаратом або комітетами Верховної Ради України?	<p>ні – <i>перехід до запитання 18</i></p> <p>так - зазначте які саме, якщо ці труднощі не було визначено при відповідях на попередні запитання - <i>перехід до запитання 17</i></p>
18.	Чи брали участь в програмах стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти чи інших програмах, які проводилися Апаратом або комітетами Верховної Ради України?	<p>ні – <i>перехід до запитання 20</i></p> <p>так – <i>перехід до запитання 19</i></p>
19.	Чи виникали у Вас проблеми в ході проходження програм стажування, розвитку лідерства, громадянської освіти чи інших програмах, які проводилися Апаратом або комітетами Верховної Ради України?	<p>ні</p> <p>так – зазначте які саме, якщо ці труднощі не було визначено при відповідях на попередні запитання</p>
20.	Ваша стать	<p>1) Чоловіча</p> <p>2) Жіноча</p> <p>3) Інша</p>
21.	Ваш вік	<p>1) до 35 років</p> <p>2) від 36 до 60 років</p> <p>3) старше 60 років</p>
22.	Який види порушень Ви маєте? <i>Можете обрати всі підходящі відповіді</i>	<p>1) Знижений зір</p> <p>2) Незрячий</p> <p>3) Знижений слух</p> <p>4) Глухий</p>

		5) Фізичні чи неврологічні порушення що спричиняють складнощі з пересуванням та самообслуговуванням (порушення опорно-рухового апарату, дитячий церебральний параліч або інші) 6) Психічні чи інтелектуальні порушення 7) Порушення мовлення
23.	В якій області Ви проживаєте?	

Дякуємо за Вашу участь!

Додаток 2.

Опитувальник для парламентів щодо інклюзії осіб з інвалідністю

**Список контрольних запитань,
що стосуються інтеграції осіб з інвалідністю
(для парламентів)**

Даний список контрольних запитань дозволяє швидко визначити можливості надання підтримки особам з інвалідністю (ОЗІ) в рамках діяльності парламентів. Варто відмітити, що список є додатковим ресурсом. Він не може замінити керівні вказівки експертів з прав осіб з інвалідністю та рекомендації ОЗІ.

Інструкції

Надайте відповідь на кожне питання з максимальною точністю, обравши відповідь «так», «ні» або «не застосовується (н/з)».

За необхідності до кожного розділу можна додати коментарі для пояснення відповідей.

Перед завершенням роботи перегляньте усі відповіді.

Позитивна відповідь («так») вказує на те, що в даній сфері вже здійснюється робота щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю.

Відповідь «ні» вказує на можливість покращити інтеграцію осіб з інвалідністю та/або підвищити доступність середовища.

Парламентом рекомендується розвивати співпрацю з експертами з прав осіб з інвалідністю та з ОЗІ з метою реалізації можливостей, що відображені в негативних відповідях на запропоновані питання.

Оцінка діючого законодавства

	ТАК	НІ	Н/З
1. Чи ратифікувала країна Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю (КПІ)?	☐	☐	☐
2. Чи існує хоча б один національний закон, у якому чітко зазначаються і захищаються політичні права осіб з інвалідністю?	☐	☐	☐
3. Чи в національному законі про вибори існують конкретні згадування осіб з інвалідністю?	☐	☐	☐
4. Чи в національному законодавстві, що стосується права на участь у виборах в якості виборця, відсутні такі формулювання як “недієздатність”, “хвороба”, “нездатність” та/або “спроможність”? Або якщо такі терміни присутні, чи містяться роз’яснення, що їх вживання не позбавляє людей з інвалідністю права на участь у виборах?	☐	☐	☐
5. Чи в національному законодавстві, що стосується права на участь у виборах в якості кандидата, відсутні такі формулювання як “недієздатність”, “хвороба”, “нездатність” та/або “спроможність”? Або якщо такі терміни присутні, чи містяться роз’яснення, що їх вживання не позбавляє людей з інвалідністю права на участь у виборах?	☐	☐	☐
6. Чи можуть люди з інвалідністю з обмеженою дієздатністю, брати участь в політичних процесах з юридичної точки зору (наприклад, голосувати на виборах)?	☐	☐	☐
7. Чи існує національний закон, розпорядження, план дій або стратегія, що засновують державний фонд для забезпечення розумних пристосувань для кандидатів з інвалідністю?	☐	☐	☐
8. Чи існує національний закон, розпорядження, план дій або стратегія, що засновують державний фонд для політичних партій з метою забезпечення ними розумних пристосувань для представників громадськості?	☐	☐	☐
9. Якщо для кандидатів/-ок або політичних партій не існує такого державного фонду доступності, чи існують закони про політичні фінанси, які передбачають підтримку, винятки або менші обмеження для політичних партій та їхніх кандидатів/-ок, яким доведеться збирати додаткові кошти для покриття витрат на розумні пристосування?	☐	☐	☐

Розробка законодавства

	ТАК	НІ	Н/З
10. Чи існує парламентська робоча група або комітет, який зосереджується на правах осіб з інвалідністю?	☐	☐	☐
11. Чи регулярно парламент консультується з особами з інвалідністю при розробці нових законів?	☐	☐	☐
12. Чи існує регіональна угода або стандарт щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в політичних партіях?	☐	☐	☐
13. Чи існує регіональна угода або стандарт щодо інтеграції осіб з інвалідністю та забезпечення доступності в парламентах?	☐	☐	☐

Комунікаційна стратегія

	ТАК	НІ	Н/З
14. Чи має парламент комунікаційну стратегію, яка включає охоплення осіб з інвалідністю?	☐	☐	☐
15. Чи містять комунікаційні матеріали парламенту тексти та фото із зображенням чоловіків і жінок з інвалідністю?	☐	☐	☐
16. Чи має парламент доступний веб-сайт, який відповідає вимогам рівня AA Рекомендацій із забезпечення доступності веб-контенту (WCAG)?	☐	☐	☐
17. Чи доступні комунікаційні матеріали парламенту у форматі легкого читання?	☐	☐	☐
18. Чи документи в форматах Word, PDF, Excel та інші аналогічні електронні матеріали розміщені он-лайн, доступні для зчитування програмами для читання з екрану?	☐	☐	☐
19. Чи передбачені текстовий опис та/або субтитри у відеороліках парламенту?	☐	☐	☐
20. Чи передбачено тифлокоментування (аудіодискрипція) для відеороликів парламенту?	☐	☐	☐

Відвідувачі парламенту та парламентські програми

	ТАК	НІ	Н/З
21. Чи співпрацював парламент з особами з інвалідністю для проведення аудиту доступності своєї будівлі (будівель)?	☐	☐	☐
22. Якщо аудит доступності був проведений, чи має парламент чіткий план фінансування і впровадження будь-яких необхідних змін для покращення доступності?	☐	☐	☐
23. Якщо пропонуються екскурсії або відвідування будівлі парламенту, чи інформують відвідувачів про те, що вони можуть попросити і отримати розумне пристосування (наприклад, перекладача жестової мови)?	☐	☐	☐
24. Якщо парламент підтримує програми громадянської освіти, розвитку лідерства, стажування чи інші державні навчальні програми, чи активно він заохочує чоловіків і жінок з інвалідністю подавати заявки та брати участь у цих програмах?	☐	☐	☐

Внутрішні процедури

	ТАК	НІ	Н/З
25. Чи має парламент політику щодо забезпечення доступності?	?	?	?
26. Якщо політика забезпечення доступності існує, чи охоплює вона народних депутатів/-ок (НД), відвідувачів парламенту, учасників/-ць програм, запропонованих парламентом, та співробітників/-ць парламенту?	?	?	?
27. Якщо політика забезпечення доступності існує, чи поінформовані про цю політику співробітники/-ці парламенту та НД?	?	?	?
28. Якщо політика забезпечення доступності існує, чи наявна вона у форматі легкого читання, жестовою мовою та у вигляді доступного PDF-файлу або доступної веб-сторінки?	?	?	?
29. Чи надається співробітникам парламенту базове навчання з питань прав людей з інвалідністю, включаючи використання відповідної мови/термінів?	?	?	?
30. Чи існує центральний фонд для забезпечення розумних пристосувань для НД, працівників/-ць парламенту та відвідувачів з інвалідністю?	?	?	?
31. Чи є зрозумілими (чітко визначеними) критерії доступу до такого фонду НД і працівникам/-цям парламенту?	?	?	?
32. Чи існує чітка процедура отримання та обробки запитів від НД та працівників/-ць парламенту щодо розумного пристосування?	?	?	?
33. Чи існує чітка процедура отримання та обробки запитів щодо розумного пристосування від представників/-ць громадськості?	?	?	?
34. Чи має парламент політику недискримінації, яка забороняє дискримінацію кваліфікованих претендентів/-ок на роботу або працівників/-ць за ознакою інвалідності?	?	?	?
35. Чи активно наймаються на роботу кваліфіковані чоловіки та жінки з інвалідністю та чи заохочують їх подаватися на посади у парламенті?	?	?	?

Глосарій

Аудіодискрипція (тифлокоментар)

Додаткова звукова доріжка на відео, описує візуальну інформацію, яка не відображена в діалозі, представленому на відео. Наприклад, якщо персонаж не говорить, але переміщається по кімнаті, в описі може бути сказано: «Вона встає і йде до дверей».

Доступний

Характеристика системи, продукту, послуги або середовища, якими легко користуватися / в яких легко брати участь людям з інвалідністю.

Інтеграція (інклюзія)

Забезпечення людям з інвалідністю рівних можливостей і рівного представництва у всіх сферах життя.

Формат легкого читання

Мета форматів легкого читання - зробити текст простим для читання і зрозумілим. Це приносить користь людям з низьким рівнем грамотності і дорослим особам з інтелектуальною інвалідністю. При створенні документів у форматі легкого читання важливо враховувати як зміст, так і дизайн. Такі документи часто включають багато фотографій або малюнків, що пояснюють зміст тексту. Політичним інститутам рекомендується встановити партнерські зв'язки з досвідченою організацією щодо захисту прав людей з інвалідністю для розробки матеріалів у форматі легкого читання.

Програма для читання з екрану

Також відома як «програма по перетворенню тексту в мову». Комп'ютерна програма, що читає текст користувачеві. Може читати веб-сайти, документи в форматах Word і PDF, а також інші цифрові формати передачі інформації, якщо вони складені таким чином, щоб підтримуватися програмою для перетворення тексту в мову. Ця технологія частіше використовується особами з порушеннями зору.

Розумне пристосування

Необхідна зміна або засіб підтримки, що забезпечує людям з інвалідністю рівні можливості для користування будь-яким правом людини або будь-якої з основних свобод і здійснення цього права чи свободи на практиці. Зміна або засіб підтримки повинні бути розумними і не повинні накладати надмірний тягар на того, хто їх надає. В якості прикладів можна привести гнучкий графік роботи, комп'ютерну програму для перетворення тексту в мову, допомога службового собаки або послуги перекладача жестової мови.

Жестова мова

Мова, яку використовують нечуючі люди.

Професійні перекладачі перекладають усну мову на жестову. Існують різні жестові мови. Важливо залучати перекладача знайомого з місцевою (національною) жестовою мовою. Переклад може здійснюватися очно, або за допомогою програми відео дзвінків (якщо швидкість Інтернету досить висока). Переклад може надаватися для телевізійних програм; як правило, відео із зображенням перекладача поміщається в нижньому кутку екрану під час показу програми.